

Tadeusz Zienkiewicz

Rosyjskie życie kulturalno-literackie w Pińsku 1918-1939

Acta Polono-Ruthenica 12, 7-18

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tadeusz Zienkiewicz
Olsztyn

Rosyjskie życie kulturalno-literackie w Pińsku 1918–1939

Rosyjską mniejszość narodową w Polsce tworzyli mieszkający tu od dawna urzędnicy, ziemianie, ludzie wolnych zawodów. W latach 20. XX wieku utworzyli oni swoje pierwsze stowarzyszenia, m.in. Русское Народное Объединение (PHO), a w roku 1932 powołali Союз Русских Меньшинственных Организаций (CPMO)¹. Po roku 1917 przybyło do Polski wiele tysięcy emigrantów, wśród których niemały procent stanowiła inteligencja, w tym inteligencja twórcza. Osiedlili się tu także wojskowi, a niektórzy z nich walczyli z bolszewikami po stronie polskiej.

Emigracja rosyjska skupiała się w miastach na terenie całej Polski: od Torunia i Sosnowca po Wilno, Baranowicze i Ostróg. Do najważniejszych ośrodków należy zaliczyć Warszawę, Wilno, Brześć, Pińsk, Baranowicze, Grodno, Łuck, Równe, Sarny, Lwów, Łódź. Rosjanie osiedlali się głównie w województwach wschodnich, w pobliżu granic z ZSRR, myśląc wciąż o powrocie. Na ziemiach tych, stanowiących niegdyś gubernie zachodnie, mniejszość rosyjska mieszkała od dawna i byli też ziemianie, którym władze polskie zwróciły majątki².

Emigranci w wielu ośrodkach przejęli inicjatywę w zakresie organizowania życia kulturalnego (prasa, teatr, sekcje literacko-artystyczne, grupy literackie itp.). Na ziemiach północno-wschodnich głównym ośrodkiem życia społecznego i kulturalnego Rosjan było Wilno, w centralnej Polsce – Warszawa, na południu – Lwów. Warszawa, a także Wilno wywierały największy wpływ na środowiska rosyjskie w innych miastach, w których powstawały stowarzyszenia, będące nieraz oddziałami, filiami organizacji działających w wymienionych wyżej ośrodkach.

W wielu miejscowościach działalność rozpoczęto od tworzenia stowarzyszeń o charakterze opiekuńczym. W roku 1921 powstało ogólnopolskie Russkoje Błagotwornitelnoje Obszczestwo (RBO), przy którym powoływano różnorodne

¹ „Sprawy Narodowościowe” 1931, nr 1. CPMO wydał odezwę o kierunkach pracy, zob. „Sprawy Narodowościowe” 1932, nr 1, s. 71.

² Do Rosjan należało 9,3% majątków w woj. poleskim, zob. J. Tomaszewski, *Z dziejów Polesia 1921–39, Zarys stosunków społeczno-ekonomicznych*, Warszawa 1963, s. 43.

sekcje, w tym kulturalne. Była to tzw. organizacja mniejszościowa. Aktywność wykazywały też organizacje młodzieżowe, w latach 30. w kilku miastach działało Русское Общество Молодежи (ROM), które wyłoniło się ze stowarzyszeń studenckich. Wiktor Skrunda, analizując okoliczności powstania ROM-u, zwraca uwagę, że organizacja ta miała charakter mniejszościowy i że jej program wyrósł z konfliktu „ojców” (pierwszego pokolenia) i „dzieci” (trzeciego pokolenia). Studenci, absolwenci szkół i uniwersytetów, liczący wówczas 20–30 lat, kierowali się aktualnymi realiami polskiej rzeczywistości, odrzucając postawę tymczasowości pokolenia ojców. Zgodnie z przyjętymi założeniami programowymi, przedmiotem szczególnej troski miało być wychowanie dla sprawy narodowej, stąd akcentowanie problemów historii i kultury. ROM kładł nacisk na samokształcenie, w oddziałach organizowano m.in. regularne spotkania (tzw. *чашика чая*), wykłady, wieczory literackie³. Geneza i program ROM-u określały charakter, proponowane i upowszechniane formy działalności tej organizacji, a także poglądy jej członków, co znalazło swój wyraz w utworach literackich.

Aktywność środowiska rosyjskiego zależała nie tylko od liczebności Rosjan w danej miejscowości. W Warszawie w roku 1937 mieszkało około 7 tys. Rosjan, ale tylko około 400 należało do Rosyjskiego Towarzystwa Dobroczynności⁴. W Lidzie ludność rosyjska stanowiła kilkaset osób, w latach 1935–1936 zarówno RBO, jak i młodzieżowa organizacja ROM zaprzestały działalności z powodu braku członków⁵.

W okresie międzywojennym Pińsk był stolicą województwa poleskiego do pożaru, który zniszczył miasto w 1921 r. Od tego roku miastem wojewódzkim został Brześć nad Bugiem. W 1931 r. Pińsk liczył 33,5 tys. mieszkańców, z tego Żydzi stanowili 73%⁶ i być może 10% Rosjanie (w województwie poleskim mieszkało ich 16 tys.⁷, powiecie pińskim – 4 267). Urodzony w Pińsku Ryszard Kapuściński w powieści *Imperium* napisał, że w tym małym miasteczku Polacy stanowili zaledwie kilka procent mieszkańców i w większości byli elementem napływowym (wojskowi, urzędnicy, księża, nauczyciele) i że było to najbardziej żydowskie miasto na Kresach⁸. Rosjanie natomiast tworzyli całkiem dużą grupę

³ W. Skrunda, *Rosyjska „mniejszościowa” organizacja młodzieżowa w Polsce międzywojennej (ROM). Okoliczności powstania*, „Studia Rossica V”, Warszawa 1977, s. 163–177.

⁴ *Działalność RNO, Rosyjskie Towarzystwo Dobroczynności*, „Sprawy Narodowościowe” 1937, s. 197.

⁵ „Sprawy Narodowościowe” 1936, nr 1–2.

⁶ Drugi powszechny spis ludności z dnia 9 grudnia 1932 r., woj. poleskie, „Statystyka Polski”, seria C, z. 87, Warszawa 1937.

⁷ J. Tomaszewski, op. cit., s. 29.

⁸ Zob. R. Kapuściński, *Imperium*, Warszawa 2006, rozdz. I: *Pierwsze spotkanie (1939–67)*. Pińsk, s. 39.

narodowościową. Byli to zarówno emigranci, jak i mieszkająca tu od lat mniejszość rosyjska (*местные*). Informator miasta Pińska, wydany w roku 1936, podaje nazwiska ludzi różnych profesji. Wśród adwokatów, lekarzy, inżynierów spotkać można nazwiska rosyjskie. Trudno stwierdzić, czy byli to dawniej mieszkający w Pińsku Rosjanie, czy też emigranci.

Pińsk w przeszłości, ale i w latach międzywojennych, był ważnym ośrodkiem prawosławnego życia religijnego. W XVI wieku w 15-tysięcznym Pińsku naliczono 14 cerkwi. Zbudowany w roku 1263 Leszczyński Święto-Uspienski Monastyr istniał na przedmieściu Pińska jeszcze do końca XIX wieku i uważany był za ostoję obrządku wschodniego na Polesiu⁹. W XIX wieku było w mieście kilka cerkwi prawosławnych i klasztorów, w tym dawnych kościołów rzymskokatolickich zamienionych na cerkwie. W słynnym kolegium jezuickim, w którym uczył się poeta i biskup Adam Naruszewicz, od 1800 r. mieścił się prawosławny monastyr Bogojawleński, w okresie dwudziestolecia międzywojennego zwrócony jezuitom (po wojnie umieszczono tu urzędy, galerię obrazów, Muzeum Polesia)¹⁰. Poza tym były jeszcze dwie świątynie: sobór przy ul. Dominikańskiej i cerkiew pw. św. Barbary (dawny kościół i klasztor pobernardyński) przy ul. Królowej Bony, działał także Konsystorz Duchowny Prawosławny i Urząd Parafialny Prawosławny¹¹. Miejscowy chór archirejski występował w Pińsku kilkakrotnie, m.in. uczestniczył w koncercie organizowanym przez RBO w roku 1935. W roku 1925 utworzono tu Prawosławny Bogosławski Oddział Uniwersytetu Warszawskiego (Православный Богославский Отдел Варшавского Университета).

Środowisko rosyjskie w okresie międzywojennym wykazywało dość dużą aktywność. Rosyjscy mieszkańcy Pińska współpracowali z prasą warszawską: „На рубеже”, „За свободу”, „Меч”, „Молва”, a także warszawsko-wileńską – „Русское слово” i „Наше время”, w których zamieszczali informacje (z adnotacją „od własnego korespondenta”), artykuły, utwory literackie. Najczęściej publikacje takie pojawiały się na łamach pisma „Меч” – tygodnika reprezentującego dość wysoki poziom i z pewnością czytanego w Pińsku, gdyż można było go na miejscu zaprenumerować¹². Najbardziej ścisłe kontakty miał Pińsk z Warszawą, i to nie tylko z prasą, ale i warszawskimi organizacjami, których członkowie odwiedzali Polesie, uczestniczyli w życiu kulturalnym środowiska rosyjskiego.

9 В. Мосейчук, *История Пинского Свято-Успенского Лецинского монастыря*, Сергиев 2002.

¹⁰ Zob. G. Rąkowski, *Ilustrowany przewodnik po zabytkach kultury na Białorusi*, Warszawa 1997, s. 183–186.

¹¹ Wykazy i adresy kościołów, instytucji, organizacji itp. zawiera wydany w roku 1936 *Informator miasta Pińska*.

¹² Prenumeratę prowadził(a) Z. Sanukiewicz, Pińsk, ul. Kościuszki 155 (zob. „Меч” 1934, nr 5).

Trudno stwierdzić, czy w rosyjskim życiu kulturalnym, podobnie jak w innych miastach (np. w Wilnie), uczestniczyli Żydzi posługujący się na co dzień, także w okresie międzywojennym, językiem rosyjskim i zainteresowani kulturą rosyjską. Wydawanie druków rosyjskich w Pińsku możliwe było dzięki temu, że żydowscy drukarze zachowali czcionki rosyjskie i to u nich drukował swoje tomiki wierszy W. Korotyszewski.

Русское Благотворительное Общество powstało w Pińsku w 1923 r. Była to – jak już wspomniano – organizacja mniejszościowa, licząca 200 członków¹³. Funkcję przewodniczącego w roku 1934 pełnił inż. K. Piotrowski, a w latach następnych I.G. Dymicz. Organizacja ta udzielała pomocy materialnej, inicjowała wydarzenia kulturalne, a od listopada 1934 r. prowadziła bibliotekę, której jedno pomieszczenie przeznaczono na klub dla członków towarzystwa i młodzieżowej organizacji ROM¹⁴. Ważniejsze uroczystości odbywały się w sali Teatru Holcmanów przy ul. Krajowskiego. Działalność RBO ustała w roku 1938 bądź 1939.

Ogólną charakterystykę kultury emigracyjnej zawiera książka Marka Rajewa *Россия за рубежом...*¹⁵ Jego dewiza: *сохранить, развить и приумножить русскую культуру* odnosi się w pełni i do środowiska rosyjskiego w Pińsku, zarówno do postawy emigracyjnej, jak i mniejszościowej.

Przeglądając informacje o działalności RBO i ROM-u nie tylko w Pińsku, można stwierdzić, że najczęściej tematyką spotkań i wieczorów literackich była twórczość Puszkina. Istniał swoisty kult tego poety, a rocznicę jego śmierci w roku 1937 uczyniono największym świętem rosyjskiego środowiska na świecie¹⁶, także w wielu polskich miastach, szczególnie na ziemiach północno-wschodnich Rzeczypospolitej¹⁷.

W roku 1936 w Pińsku, podobnie jak w kilkunastu innych miastach, powołano Komitet Puszkiniowski. W przygotowaniach do obchodów rocznicy śmierci poety uczestniczyli również Polacy. Rocznicą przypadała 10 lutego 1937 r.,

¹³ Zob. „Русское слово” 1935, nr 24.

¹⁴ „Молва” 1934, nr 191.

¹⁵ M. Раев, *Россия за рубежом. История культуры русской эмиграции 1919–1939*, New York Oxford – Москва 1994, s.122. Szerzej: Г. Струве, *Русская литература в изгнании*, Париж – Москва 1996.

¹⁶ С. Лифар, *Моя зарубежная пушкиняна*, Париж 1966; M. Раев, op. cit., s. 124; zob. też informacje w pismach „Русское слово”, „Меч” z roku 1937.

¹⁷ T. Zienkiewicz, *Obchody setnej rocznicy śmierci Puszkina na ziemiach północno-wschodniej Rzeczypospolitej*, „Acta Polono-Ruthenica III”, Olsztyn 1998, s. 253–262. W roku 1937 na łamach pism „Меч” i „Русское Слово” zamieszczano informacje o Dniach Puszkiniowskich w wielu ośrodkach, także poza województwami północno-wschodnimi, m.in. w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy, Łodzi, Lwowie, Łucku, Równem, Sarnach, Sosnowcu.

w Pińsku postanowiono jednak przenieść główne uroczystości na 7 marca ze względu na możliwość przyjazdu do miasta tenora mediolańskiej La Scali – M. Zabiejdy-Semickiego. Organizatorem uroczystości był I.G. Dymicz, autor portretu Puszkina, który umieszczono na scenie, a współpracował z nim inżynier architekt Grzegorz Merson. W dniu 7 marca z rana odprawiono w soborze liturgię (panichidę). Wieczorem w Teatrze Holcmanów odbyły się główne uroczystości, które rozpoczęto deklamacją wiersza poety *Pomnik*. Potem referat w języku rosyjskim wygłosił adwokat Paweł Kryżycki, a w języku polskim nauczyciel gimnazjum Jan Kraushar – autor szkicu *Dzieje miasta Pińska* zamieszczonego w *Informatorze miasta Pińska* z roku 1936. J. Kraushar mówił o wkładzie Puszkina do kultury europejskiej. Część artystyczną rozpoczęto od deklamacji wiersza M. Lermontowa *Śmierć poety*, a następnie recytowano fragmenty *Jeźdźca miedzianego* i *Połtawy*. Chór katedralny wykonał pieśń *Na śmierć Puszkina* do słów i muzyki M. Lisicyna, pieśni chóralne z oper *Rusalka* i *Eugeniusz Oniegin*, duety z *Eugeniusza Oniegina* i *Pikowej damy*. Zaproszony gość z La Scali odśpiewał arie z *Rusalki*, *Rusłana* i *Ludmiły* oraz z opery *Eugeniusz Oniegin*. Poza tym młodzież szkolna deklamowała wiersze w języku rosyjskim i polskim oraz przedstawiono sceny z dramatu *Borys Godunow*¹⁸.

W 1932 r. młodzi Rosjanie utworzyli kółko literackie. Na spotkaniu, o którym informuje „Молва”¹⁹, referat pt. *Поэты „звезда”* wygłosił Dmitrij Majkow, własne wiersze czytali Dmitrij Majkow i Wasilij Korotyszewski. Podobny wieczór zorganizowano 22 listopada, wówczas to były oficer Pał-Kiticz (niewątpliwie pseudonim) czytał kilka rozdziałów swojej książki, a własne wiersze deklamował W. Korotyszewski. We wrześniu tego roku obchodzono Dzień Studenta. Utworzono też sekcje dramatyczną i muzyczną.

Kółko literackie już w roku 1932 podlegało RBO i przybrało nazwę „Культурно-просветительный кружок”. Powołano zarząd w składzie: D. Majkow, G. Szpuddenko, W. Korotyszewski, J. Zajac, Z. Szczyrkowska. Spotkania odbywały się w bibliotece²⁰.

Z informacji zamieszczanych na łamach pisma „Меч” wynika, że w latach 1934–1936 w zebraniach uczestniczył gość z Warszawy – poeta Dmitrij Majkow, który kierował pracami ROM-u²¹. W 1934 r. do zarządu weszli: K. Piotrowski, J. Wasilewska, M. Olszewska, P. Kryżycki, P. Dymicz, Karpowicz, w roku 1936 – T. Wołoszko, D. Syrowatko, G. Majewski²². W spotkaniu ze

¹⁸ O przebiegu uroczystości ku czci Puszkina informuje „Русское слово” 1937, nr 28 i 54.

¹⁹ „Молва” 1932, nr 139.

²⁰ „Молва” 1932, nr 205.

²¹ Zob. „Меч” 1934, nr 29 i 30; 1936, nr 18; „Молва” 1932, nr 139 i 205.

²² „Меч” 1936, nr 18.

starostą Cedzińskim brali udział: kierownik ROM-u D. Majkow, Z. Szyrkowski, K. Niewiadomski²³.

24 listopada 1934 r. obchodzono, podobnie jak i w innych ośrodkach w Polsce i w świecie, Dzień Kultury Rosyjskiej. Na program uroczystości złożyły się wykłady: D. Majkova *Идеи Дня Русской Культуры*, A. Borysewicz *Пушкин и Петр Великий*, Z. Szyrkowskiego *Лермонтов и основные мотивы его творчества*, ponadto deklamowano I. Turgieniewa *Русский язык*, S. Jesienina *Песни* i A. Włoka *Россия* (w wykonaniu Majkowa). W wieczorze uczestniczył chór męski ROM-u kierowany przez A. Borysewicza. Powtórzono wystawiany już program *Сцены у фонтана*. Wieczór kończyła tradycyjna *чаюшка чая* i zabawa²⁴. W uroczystościach uczestniczyli członkowie zarządu RBO.

W 1934 r. sekcja literacka organizowała Wieczory Puszkiniowskie (*Еженедельник Пушкинские вечера*). Zazwyczaj na ich program składały się informacje bibliograficzne dotyczące życia i twórczości Puszkina, deklamacje, czytanie fragmentów utworów, wykłady. W grudniu tego roku odbył się piąty wieczór. Zorganizowano też konkurs na najlepszy *рассказ* utworu Puszkina.

W latach 1935–1936 na łamach mniejszościowego pisma warszawsko-wileńskiego „Русское слово” drukowano stroniczkę literacką pt. „Голос молодежи”, redagowaną przez grupę młodych poetów. W skład redakcji wchodził: L. Kowalenko, W.M. Korotyszewski, A. Subbotin, A. Surkow. Pismo to nosiło podtytuł: „Независимая литературная страница Русского О-ва Молодежи”. Dodatek ten ukazywał się raz w miesiącu. Do roku 1936, do momentu przeniesienia redakcji z Warszawy do Wilna, z pismem współpracował i na jego łamach publikował swoje wiersze wspomniany już poeta z Pińska Wasilij Korotyszewski. W grudniu tego roku przekształcono ten dodatek w czasopismo noszące tytuł „Газета РОМ-а – орган Русского Объединения Молодежи в Польше”, wydawane w roku 1937 w Warszawie. Publikował w nim Dmitrij Majkow. W skład redakcji wchodził członkowie tej organizacji z Warszawy, Wilna i Grodna. Pismo to drukowało w każdym numerze doniesienia *Из жизни РОМ-а*. W rubryce tej brak informacji o oddziale w Pińsku. Niewątpliwie działalność tej organizacji w latach 1937–1938 zanika, o czym donosi pismo „Sprawy Narodowościowe”²⁵.

W Pińsku przy ulicy Jasiołdowskiej 7 mieszkał poeta **Wasilij Korotyszewski**, autor dwóch tomików wierszy: *Чортова дюжина (Наброски)* i *Интимное. Стихи*²⁶. Prócz tego drukował swoje wiersze w prasie warszawskiej: „На

²³ Zob. „Меч” 1934, nr 5.

²⁴ „Меч” 1934, nr 29.

²⁵ Zob. „Sprawy Narodowościowe” 1938, nr 3.

²⁶ В. Коротышевский, *Чортова дюжина. Наброски*, Pińsk 1927, nakł. autora, druk Glauberman (dalej skrót: Ч.Д.); В. Коротышевский *Интимное. Стихи*, Pińsk 1932, nakł. autora, druk Dolinko (dalej skrót: И).

рубеже”, „За свободу” i w warszawsko-wileńskich pismach „Русское слово” i „Наше время” (w rubryce „Уголок поэтов”), w ukazującym się w Wilnie tygodniku „Искра”, w zbiorce *Антология русской поэзии в Польше*, wydanym w Warszawie w roku 1937. Swoje wiersze czytał też na zebraniach kółek literackich (Литературный кружок i Культурно-просветительный кружок) w roku 1932 w Pińsku. Należał do warszawskiego ugrupowania literackiego „Священная лира”. Nawiązał też kontakt z Wilnem. W roku 1937 wybrany został na sekretarza Koła Autorów (Кружок авторов), skupiającego twórców także spoza Wilna. Koło to, kierowane przez Dorofieja Bochana, działało przy sekcji literacko-artystycznej (Литературно артистическая секция) Wileńskiego Rosyjskiego Towarzystwa (Виленское Русское Общество). Bliższych informacji o tym poecie brak. Był emigrantem, na co wskazują słowa poety: „Мы преемьши чуждой земли”:

Я один. Никто не знает
 Что совсем я здесь один.
 [...]
 Я о грустном забываю,
 Снежный ветер грусть умчал.
 Я теперь уж не мечтаю
 Я о том... о чем мечтал.
 (Ч. Д., s. 5)

Pesymizm, którym przepełnione są jego wiersze, ma niewątpliwie źródło w trudnych warunkach bytowania i w osamotnieniu. I w innych wierszach pisał:

В моей маленькой комнатке крашенный пол;
 На полу пожелтевший окурочек лежит,
 А над ним мой подержанный письменный стол,
 Над столом же горящая лампа висит.
 [...]
 И за ним как поэт вдохновенный творит.
 (Ч. Д., s. 15)

Я сегодня повешусь в сарае,
 Неудачный и жалкий актер,
 Все контракты я с жизнью срываю
 И со смертью пишу договор.
 (Ч. Д., s. 14)

Ten smutek, miejscami rozpacz, ma i inne źródło. W tomiku *Чортова дюжина* jest wiersz stanowiący jakby rozliczenie z niedawną, kultywowaną wciąż w środowisku emigracji przeszłością. W. Korotyszewski manifestuje w nim postawę „trzeciego pokolenia”, swój stosunek do owej tymczasowości ojców:

Я, своими словами несмелыми,
 За отверженных братьев борюсь,
 Гой, зеленые, красные, белые,
 Вы отняли у нас нашу Русь.
 Ваши возгласы, песни унылые
 Не вернут нам ея, не вернут
 И надежды заманчиво – милые
 Постепенно с годами замрут.
 Весь ваш подвиг – резня разудалая
 Обезславил гордый наш край –
 И великая стала – кровавая,
 А девизом ея умирай !
 Эх, зеленые , красные, белые...
 Мы, приемыши чуждой земли,
 Шлем упреки свои неумелые,
 И о тех, что за Русь умерли.

(Ч.Д. s. 13)

Tomik pt. *Интимное* zawiera przeważnie wiersze miłosne: wspomnienia chwil z ukochaną, ale i smutek po rozstaniu. Towarzyszą temu często obrazy przyrody (zima, jesienny deszcz, las), pojawiają się motywy ludowych pieśni (*Полна моя коробушка*). Jedyne utwór napisany prozą autor zatytułował *Сказка зимняя*:

Я живу в маленьком домике лесника, окруженном белыми березами,
 нечаянно затесавшимися в густую зеленую толпу елей и сосен. Сегодня, как
 вчера, под унылую мелодию ветра бушует мятель.
 [...] Я совсем один в маленьком домике. За окном неустанные жалобы ветра,
 злой хохот мятели, да грустна сказка зимняя. (И. s. 32)

Tomik ten zamyka wiersz refleksyjny pt. *Душа человеческая*, ukazujący walkę kłamstwa i prawdy w duszy człowieka.

Na łamach pisma „Русское слово” Korotyszewski zamieścił kilka wierszy²⁷ oraz artykuł *Мысли о русской литературе*²⁸, zaś w wileńskim piśmie „Искра”

²⁷ *Час подразсветный*, „Русское слово” 1935, nr 48; *Белая молитва*, ibidem, nr 258.

²⁸ „Русское слово” 1935, nr 128.

utwór oparty na motywach polskiej legendy pt. *Одержимый*²⁹. W cytowanej już *Antologii rosyjskiej poezji*³⁰ opublikował wiersz *Воробы*.

Poetą związanym ze środowiskiem warszawskim, ale także z Pińskiem był **Dmitrij Majkow**. Mieszkał on w Warszawie (na Saskiej Kępie przy ul. Szczuczynskiej) i był członkiem grupy poetyckiej „Священная лира”. Uczestniczył w pracach ugrupowania „Литературное содружество” i publikował na łamach prasy warszawskiej: „За свободу”, „На рубеже”, „Сегодня”, „Молва”, „Меч” (wymieniany jest jako stały współpracownik pisma), „Газета РОМ-а”, „Родное слово” oraz warszawsko-wileńskiej gazety „Русское слово”³¹. Jak można wnioskować z doniesień zamieszczanych w pismach „Меч” i „Молва”, był bardzo aktywnym członkiem ROM-u w Pińsku, a na zebraniach kółek literackich (Литературный кружок i Культурно-просветительный кружок) wygłaszał referaty i czytał swoje wiersze. Majkow kierował organizacją ROM-u i jego sekcją literacką, być może był inspiratorem powstania filii tej organizacji w Pińsku. Dokładnych informacji o nim brak. „Газета РОМ-а” zamieściła w numerze 3 z roku 1937 reklamę jego tomiku poezji *Бездарожье*, a w numerze 4 – adres zamieszkania i kilka informacji o tym poecie, podając roku urodzenia (1906) i wspominając o jego współpracy z prasą warszawską.

W atmosferze rozgoryczenia, utraty wiary w powrót do ojczyzny, w dawne ideały, wyrażanej w twórczości wielu poetów, następuje zwrot do religii³². Przeżycia religijne pojawiają się w utworach poety z Pińska **Stanisława Mackiewicza**. Drukował on wiersze w pismach warszawskich i wileńskich³³, czytał swoje utwory na zebraniu kółka literackiego w roku 1932. Należał do grupy poetyckiej „Священная лира”. Bliższych informacji o tym poecie brak.

W tomie *Антология русской поэзии* wydanej w roku 1937 zamieścił wiersz pt. *Ступени*:

Были дни, дни жадного искания,
Бросив пыль и шум земных дорог,
Я ушел в далекие скитания –
В те края, откуда светит Бог,

²⁹ „Искра” 1937, nr 17.

³⁰ *Антология русской поэзии в Польше*, изд. Союза русских писателей и журналистов в Польше, Варшава 1937.

³¹ Kilka jego wierszy, w tym *Нуба* w: *Антология поэзии rosyjskiej 1917–1945*, „Acta Rossica”, wyd. 2, Mochola 2002, [online] <www.rossica.toq.pl>.

³² Zob. szerzej: T. Zienkiewicz, „И нас изгнанников в молитвах помяни...”. *О поэзии эмиграции rosyjskiej в Польше междувоенной*, „Acta Polono-Ruthenica VIII”, Olsztyn 2003, s. 124–126.

³³ Zob. „Родное слово” 1926, nr 13; „Меч” 1935, nr 13; 1936, nr 10; „Молва” 1932, nr 196; „Русское слово” 1938, nr 169, 229, 259; „Наш путь” 1937, nr 45.

Стихло все. Погасли зовы тела
 И ненужным стал родимый дом...
 Как свеча, душа моя горела...
 Перед Тем, к Кому я с верой шел...
 И возван к Нему я страсто: „Отче!”
 [...]

 Дай узреть очам Твое лицо!

И никто.никто мне не ответил,
 И никто завесы не поднял...
 И моя душа затосковала
 Человчьею, темной, злой тоской,
 И зложила крылья, и упала
 В тлен и мрак обители родной...
 И теперь, уже вдали от неба.
 Здесь, где Бог так страшно прост и груб,
 Оценил я вкус вина и хлеба
 Звон меча и радость женских губ...
 И уже- ни жалоб, ни сомнений...
 Мать – Земля, я – твой, я– только твой,
 Да святятся все твои ступени
 От зари до ночи гробовой.³⁴

Niektóre jego wiersze przyjmują formę modlitwy. W numerze wielkanocnym pisma „Меч” z roku 1936 zamieścił wiersz pt. *Наша насха*, będący modlitwą–prośbą do ukrzyżowanego Chrystusa.

Refleksje nad życiem zawierają i inne jego wiersze, m.in. *Крест у дороги* czy *Sic transit*:

Позади, как сон, как эхо –
 Трубы славы,громы битв,
 Дым кадилиц,брызги смеха,
 Шелест слез,огонь молитв.

Тише! ... Вечер недалече...
 Никуда уж не спеша,
 Жди спокойно срташной встречи,
 Примеренная душа.³⁵

Rosjanie w Pińsku utrzymywali przez pewien czas szkołę realną. Ponadto podjęli próbę wydawania pism. W przeszłości ukazywało się tu kilka tytułów.

³⁴ *Антология русской поэзии в Польше...*, s. 29.

³⁵ „Родное слово” 1926, nr 13, s. 9.

W latach 1910–1916 wydawano: „Пинский листок”, „Пинский голос”, „Телеграммы”, „Объединение”. O pismach rosyjskich ukazujących się w Pińsku w latach międzywojennych niewiele wiadomo. Tylko pojedyncze numery zachowały się w bibliotekach i archiwach Białorusi³⁶. Wydawany w roku 1932 „Пинский голос”, redagowany i wydawany przez N.I. Biereznickiego, był *церковно-общественным органом*. W latach 1931–1932 ukazywało się pismo „Под небом Полесья. Орган русской мысли на Полесье”, redagowane przez P. Ninicza, a także „Ключ” (powielane). *Informator miasta Pińska* z roku 1936 nie wymienia żadnego z tych pism, ogranicza się do prasy polskiej i żydowskiej.

W województwie poleskim bardziej prężnym ośrodkiem kultury rosyjskiej był Brześć. Znajdowało się tu gimnazjum rosyjskie, które w roku 1934 kształciło 180 uczniów. Dużą aktywność wykazywało RBO i młodzieżowe ROM, istniało Koło Literackie im. A. Puszkina (od 1934 r. – Puszkina i Mickiewicza), sekcja dramatyczna wystawiająca sztuki teatralne, głównie klasyków rosyjskich, chór rosyjski „Слава”. Wydawano też kilka pism.

W majątku Ruda w pobliżu Brześcia mieszkał prozaik, poeta, członek zarządu Związku Pisarzy i Dziennikarzy Rosyjskich w Warszawie (Союз русских писателей и журналистов), współpracujący z wieloma pismami warszawskimi – książkę Lew Łyszczyński-Trojekurow – autor kilku tomów poezji: *Сказки о кумаче* (1920), *Цепи жемчужные* (1924).

Резюме

Русская культурно-литературная жизнь в Пинске 1918–1939

Пинск в течении многих веков был одним из главных центров православной веры на Полесье. Такое значение имел тоже в годах 1918–1939. Пинск был городом, в котором жило в это время 11% русских (73% евреев, 16% остальные нации). Русская культурно-литературная жизнь была организована Русским Благотворительным Обществом и Русским Обществом Молодежи. В Пинске действовал литературный кружок, была русская библиотека, а также были организованы такие мероприятия, как День русской культуры, Пушкинские дни, Пушкинские вечера, День страны и др. Литературная среда была небольшая. Здесь жили поэты Василий Коротышевский и Станислав Мацкевич, в русской литературной жизни в Пинске проживающий в Варшаве поэт Дмитрий Майков.

36 Pisma „Под небом Полесья” 1931, nr 1–7; 1932, nr 1; „Пинский голос” 1932 z 25 września znajdują się w zbiorach archiwum w Brześciu (Дзяржаўны архів Брэсцкай вобласці).

Summary*The Russian cultural life in Pinsk 1918–1939*

For many centuries Pinsk was one of the most important Orthodox centers on Polesie; also in years 1919–1939. In that period, in city lived 11% of Russians (73% of Jews, 16% other nationalities). Russian cultural and literary life was organized by local NGO's like Russian Benevolent Society or Russian Youth Society. Also, in Pinsk functionated literary club and Russian library. Every year, many activities and cultural events were organized, f.e. Day of Russian Culture, Pushkin Day, Student's Day. Although the literary environment was small, in Pinsk lived many famous poets and writers, like Wasilij Korotyszewski, Stanisław Mackiewicz. Also the Pinsk cultural life was supported from Warsaw by Dimitri Majkow.